

**Міністерство освіти і науки України
Чернігівський національний технологічний університет
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
ДНУ “Інститут модернізації змісту освіти”
Чернігівський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського**

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я

**Збірник наукових праць
VII Всеукраїнської науково–практичної конференції
7–8 квітня 2017 року**

Том 2

Чернігів–2017

УДК 371.7+376

ББК 51.1(4УКР)0+74.580.053.34

П 24

Затверджено до друку Вченою Радою Чернігівського національного технологічного університету, протокол № 4 від 27 березня 2017 р.

Редакційна колегія:

Головний редактор – Шкарлет Сергій Миколайович – доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Чернігівського національного технологічного університету

Заступник головного редактора – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри здоров'я людини та корекційної освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Відповідальний секретар – Зайцев Володимир Олексійович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри фізичної реабілітації Чернігівського національного технологічного університету

Члени редакційної колегії:

Прокопенко Іван Федорович, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Казимир Володимир Вікторович – доктор технічних наук, професор, Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, проректор з наукової роботи Чернігівського національного технологічного університету

Ткаченко Володимир Володимирович – доктор історичних наук, професор, в.о. директора Державної наукової установи “Інститут модернізації змісту освіти”

Заліський Анатолій Андрійович – кандидат філософських наук, доцент, заслужений працівник освіти України, ректор Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського

Бережна Таміла Іванівна – кандидат педагогічних наук, в.о. начальника відділу з наукової роботи Державної наукової установи “Інститут модернізації змісту освіти”

Гончаренко Марія Степанівна – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри валеології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, голова Української асоціації валеологів

Маркіна Тетяна Юрійвна – доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Лисенко Ірина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-методичної роботи Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського

Карленко Наталія Вікторівна – кандидат філософських наук, директор обласного комунального закладу освіти “Криворізька загальноосвітня санаторна школа-інтернат № 8 І-ІІ ступенів”

Педагогіка здоров'я : збірник наукових праць VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Чернігів, 7–8 квітня 2017 р.) : [в 2 т.] / ред. колегія : С. М. Шкарлет [та ін.] . – Чернігів, 2017. – Т. 2. – 428 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню результатів психолого-педагогічних досліджень щодо збереження та формування здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді. Розглянуті теоретико-методологічні основи педагогіки здоров'я; сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища; роль фізичного виховання у збереженні здоров'я; психолого-педагогічні основи профілактики шкідливих звичок та соціально-небезпечних захворювань; здоров'язбережувальні освітні технології; актуальні проблеми корекційної педагогіки та сучасних інклюзивних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах.

фізкультурно-спортивна гра “Козацькому роду нема переводу” (4^і класи), спортивні змагання “Ігри патріотів” (8^і-9^і класи), “Туристична стежина” тощо.

Забезпечення рухової активності учнів продовжується для учнів 1^х-4^х класів в групах продовженого дня: це спортивні години, змагання, заняття в тренажерній залі, обов’язкові прогулянки на свіжому повітрі, екологічні квести, національні родинні свята з використанням національних українських ігор та змагань. Ми продовжуємо пошук нових форм і методів зміцнення здоров’я дітей. Наприклад, через залучення батьків до широкого руху “Сімейні прогулянки до лісу”, чи організація і проведення для всіх учнів школи Днів нордичної ходьби.

Отже, вся робота педагогічного колективу нашої школи направлена на те, щоб допомогти дітям усвідомити, що здоров’я – це прекрасний дарунок, першооснова щастя людини, тому треба його берегти і зміцнювати, адже жоден лікар не зробить для людини того, що вона може і повинна зробити для себе сама – забезпечити умови для збереження власного здоров’я, а справа педагога – зародити та виплекати в дитині прагнення до цього.

Іваненко В.В.

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького

ПСИХОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Для успішної роботи вчитель повинен мати певний набір професійних якостей. Наприклад називають такі особисті професійні якості як: здатність до творчості, імпровізації, індивідуальний творчий пошук, неординарність, комунікативність, гуманізм, демократизм, організаторські здібності. Вербальне спілкування вчителя для учнів визначає наявність розвинутого мовлення у педагога, різноманітність характерів та перепади настроїв вихованців потребують від вчителя вияву врівноваженості, терплячості. Педагог мусить бути висококваліфікованим спеціалістом з конкретного навчального профілю. Учителеві необхідні такі професійно важливі якості, як розподіл та переключення уваги, довготривала пам’ять, правильне мовлення, широкий тезаурус, тональність голосу, виразність міміки та жестів. У праці вчителя присутні чинники моральної відповідальності за вплив навчально-виховного процесу та стан здоров’я та психіки учня, тому значну роль відіграють моральні якості та риси особливості: відповідальність, порядність, чесність, дисциплінованість. Соціально-економічна ситуація в країні накладає свій відбиток на системі освіти. Цей процес супроводжується появою нових професійно важливих якостей, зміною і перебудовою їхніх структур і співвідношень, відмиранням старих, що стали непотрібними якостей [1, с. 111].

Система освіти завжди була пов’язана практично з усіма соціальними процесами та проблемами суспільства, дедалі стає необхідним вдосконалення процесу навчання через розкриття особливості вчителя та учня. “Програми

розвитку” ООН визначили освіту як основний фактор національної безпеки та соціально-економічного розвитку. Вже зараз необхідні така професійна підготовка педагога яка б сприяла розкриттю здібностей учня, його індивідуальних особливостей: дитина не тільки має успішно засвоювати знання та навчатися нестандартно мислити при вирішенні учбових завдань, а також її особистісний розвиток має відбуватися відповідно до вікових особливостей і бути гармонійним. Як стверджують фахівці, у сучасній системі освіти визначається два основних підходи - традиційний та гуманістичний. За ними стоять відмінні педагогічні парадигми: навчально-дисциплінуюча і особистісно спрямована. Ця дилема визначає певне коло проблем в сучасній освіті.

Розглянемо деякі із них.

1. Навчальна програма викладається у швидкому темпі, діяльність вчителя більш спрямована на те, щоб учень скоріше засвоїв матеріал та показав позитивні результати при контрольній перевірці. Основний наголос робиться на освоєння учнями “правильної” інформації, заданої раз і назавжди, учні опановують уміння розв'язувати стандартні задачі: перенесення знань з однієї сфери в іншу практично відсутнє.

2. Учень для педагога є об'єктом навчання та виховання, часто-густо прихованих або явних маніпуляцій. Позиція педагога частіше за все егоцентрична, учитель не звертає увагу на особливості індивідуального досвіду учня. При навчанні не заохочується інтуїтивний спосіб пізнання, багатозначне, метафоричне мислення скоріше репресується. Дисципліна є результатом зовнішнього тиску і контролю, вона формальна і умотивована, насамперед, страхом покарання. При проведенні досліджень було виявлено, що учасникам педагогічного процесу властиві такі типові негативні психоемоційні стани: тривожність, фрустрація, страх, агресія, аутоагресія (наприклад, майже у 75% учителів та учнів рівень особливості тривожності сягає вище норми).

Однією з основних проблем у навчально-виховному процесі (за даними досліджень) є те, що особливості учня сприймається й оцінюється через призму шкільної оцінки. В результаті сприйняття учня самого себе набуває фрагментарного характеру, воно не є цілісним, а стає функціонально-рольовим. Дитина знаходиться немов би у “оціночних рамках”, які впливають на її само сприйняття та самооцінку. Існує трагічна статистика дитячих суїцидів, які пов'язані саме з оцінюванням дитини (сюди входить оцінка знаків з навчальної дисципліни, оцінка особистісних якостей), такі діти не отримали вчасну допомогу від оточуючих дорослих. Стає зрозумілим, що необхідне реформування освітянської системи, потрібні зміни, які зроблять акцент на гуманістичному, особистісно – орієнтованому, педагогічному спрямуванні, що сприятиме: засвоєнню учнями “вміння вчитися”; оволодінню методами вирішення проблем; формування в учнях навчальної активності; здобуття учнями знань перед організацію власного досвіду; урахуванню індивідуального темпу засвоєння знань учнями; формуванню стосунків учасників педагогічного процесу як суб'єкт–суб'єктних. Необхідно створити передумови для реальної співпраці між учасниками педагогічного процесу [4, с. 6-8]. При підготовці як вихователів, так і педагогів необхідний принцип особистісного підходу, який

допомагає формуванню гармонійної особистості майбутнього вчителя фізичного виховання та зростанню особистісної культури, під якої розуміється вдосконалення своїх внутрішніх та зовнішніх характерних рис та якостей. Д. Донцов писав, що "без духовної регенерації не освоїться нація серед бур життя; ... що цю регенерацію ми можемо оперти не на нашій світогляді народі – племена зі звихненою довгим невідвільництвом душею, ні на культурі нації – провінції, що панує на західноукраїнських землях, ані на отруйній культурі авторитарної - білої чи червоної – Росії, лише на світогляді сильних, здорових фізично і душевно народів Окциденту [2, с. 56], а на злобу дня він говорить про те, що "Пласт може і повинен стати великим чинником морального оздоровлення нації провідником у нашу розчавлену й безхребетну моральну націю минулого ідей сей найздоровішої, найвідважнішої, найбруднішої, але й найшляхетної, повної ідеалістичного запалу раси Окциденту і тих ідей, на яких збудована велика цивілізація Європи, Америки і які – одні вони можуть піднести нас з упадку" [2, с. 56]. До компонентів особистісної культури відносяться: культура емоцій, інтелекту, поведінки, спілкування, зовнішнього вигляду, мови та мовлення – наявність цих компонентів обумовлює успішну реалізацію рефлексивної та формуючої функції особистості майбутнього вчителя фізичного виховання.

Як наукове поняття психологічна культура стала розглядатися в 70-х роках ХХ століття в роботах російських дослідників (Л. Колмогорова, А. Орлова, О. Моткова та ін.). Сучасні дослідження І. Зязюна, О. Проскури, В. Семиченко, В. Рибалки, Г. Балла, Е. Помиткіна та ін. дозволяють визначити поняття психологічної культури особистості: психологічна культура це цілісне, системне утворення в структурі особистості, яке є невід'ємним від особистісного і професійного розвитку студентів [3, с. 193]. На думку М. Окси, проблема психологічної культури фахівців залишається відкритою, чітко неозначеною і не розкритою. Треба зазначити наявність недостатньої кількості робіт, які присвячені розвитку психологічної культури при підготовці студентів у ВНЗ до майбутньої професійної діяльності та соціального життя. О. Мотков, визначав психологічну культуру особистості як характеристику гармонійної побудови основних процесів поведінки та їх регулювання. Психологічна культура виявляється, в першу чергу, в достатньо розвинутому вмінні саморегуляції дій та емоцій, в конструктивності спілкування та конструктивному веденні різних справ, в наявності процесів самовизначення, творчості та саморозвитку. За М. Обозовим, поняття "психологічна культура" складається з трьох компонентів: 1) розуміння і знання себе та інших людей, 2) саморегулювання станів і властивостей особистості; 3) саморегуляція діяльності, регулювання відносин з іншими людьми. За М. Обозовим, поняття "психологічна культура" складається з трьох компонентів: 1) розуміння і знання себе та інших людей, 2) саморегулювання станів і властивостей особистості; 3) саморегуляція діяльності, регулювання відносин з іншими людьми. В. Рибалка пропонує розуміти психологічну культуру як особистісний феномен, як соціально, онтологічно та внутрішньоособистісно детермінований рівень свідомого засвоєння, використання та збагачення особистістю психологічних цінностей,

в якості яких виступають психологічні знання, вміння навички, здібності особистості до високоефективної психологічної діяльності [3, с. 22]. Найважливішою особливістю підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у виші є посилення акценту на індивідуальному підході до формування особливості майбутніх фахівців закладів освіти, розвитку у них професійних якостей, творчих здібностей, нахилів і нестандартного мислення. Необхідним стає розробка засобів розвитку психологічної культури особистості в умовах навчання ВНЗ, у використанні методів психодіагностики психологічної культури у сфері освіти.

Відбір майбутніх педагогів – одне з найактуальніших завдань, від якого залежить рівень розвитку суспільства. Необхідно, щоб молоді люди, майбутні вчителі фізичного виховання, цілеспрямовано вступали до педагогічного навчального закладу, вибір педагогічної професії та перші кроки в цьому напрямі є певними етапами самоідентифікації молодої людини з образом “ідеального Вчителя”, який в уяві кожної молодої людини є своїм. Наближення до цього образу потребує особистісного зростання майбутнього фахівця. Ми визначаємо провідні психологічні ознаки, які детермінують розвиток педагогічної майстерності. Першорядною ознакою є гуманістична спрямованість майбутнього вчителя, що відображає ставлення до дітей та людей взагалі. Саме гуманістична спрямованість знаходить свій вияв у доброзичливості педагога, його уважному ставленні до учнів та колег. Необхідно, щоб майбутні педагоги навчились бачити в кожній людині унікальну особистість, гідну поваги. Важливою ознакою педагогічної майстерності є також готовність вчителя до постійного особистісного самовдосконалення. Саме такий педагог буде цікавим як особистість для своїх учнів. Вчитель, який спрямований до самовдосконалення, розвиває в собі такі позитивні риси та якості, як доброзичливість, оптимізм, урівноваженість, оригінальність, дотепність та ін. До істотної психологічної ознаки педагогічної майстерності належить активна пізнавальна діяльність викладача, володіння ним сучасними предметними знаннями та методиками.

Із зазначеного вище, можна зробити наступний висновок: на сучасному етапі існує нагальна необхідність створення таких соціально-психологічних умов для підготовки майбутніх вихователів та педагогів, які б сприяли формуванню та розвитку у них психологічної культури, що детермінує розвиток педагогічної майстерності майбутніх фахівців. Психологічній службі у педагогічних навчальних закладах необхідно поділяти увагу створенню таких діагностичних програм, які б виявляли професійну спрямованість студентів та рівень їх психологічної культури.

Література

1. Актуальні проблеми психології. – Т. 10. – Ч. 1 / За ред. С.Д. Максименка. – К.: Плавник, 2007. – 234 с.
2. Донцов Д. Юнацтво і Пласт / Вибрані твори: у 10 т. - Т.3. – К., 2013. - С. 54-59.
3. Окса М.М. Виховання ціннісних професійних орієнтирів майбутніх учителів засобами педагогічної практики. - Мелітополь: ВБ ММД, 2013. - 208 с.
4. Робота психолога з педколективом / Упоряд. Т. Гончаренко. - 2-ге вид. стереотипне. - К.: ВД “Шкільний світ”, 2006. - 168 с.